

НАЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА ТОРГІВЛІ КВОТАМИ НА ВИКИДИ

Архітектура НСТВ та зв'язок із СВАМ

1 січня 2028

Старт НСТВ

1 січня 2027

Дозволи на викиди

30 вересня 2027

СВАМ — перше подання

Дві сторони однієї вуглецевої ціни

Внутрішній вимір: НСТВ

- Виконання ст. 365 Угоди про асоціацію та імплементація Директиви 2003/87/ЄС
- Створення внутрішньої ціни на вуглець та ринкового стимулу до декарбонізації
- Формування власного джерела фінансування модернізації промисловості

Зовнішній вимір: СВМ

- Остаточна фаза СВМ ЄС стартувала 1 січня 2026 року
- Вуглецева ціна, сплачена в країні походження, вираховується з платежу СВМ
- Без власної системи вуглецевого ціноутворення надходження йдуть до бюджету ЄС

НСТВ — не лише кліматичний інструмент, а фіскальний захист експортної бази. Кожна гривня вуглецевої ціни, не стягнена в Україні, перетворюється на євро, сплачене до бюджету ЄС.

Експозиція України до СВМ

3,4 млрд USD

Експорт товарів СВМ до ЄС у 2025 році — близько 15% усього експорту до ЄС і майже 2% ВВП

92%

Частка чорних металів у СВМ-експорті до ЄС; цемент — 4%, алюміній — 3%

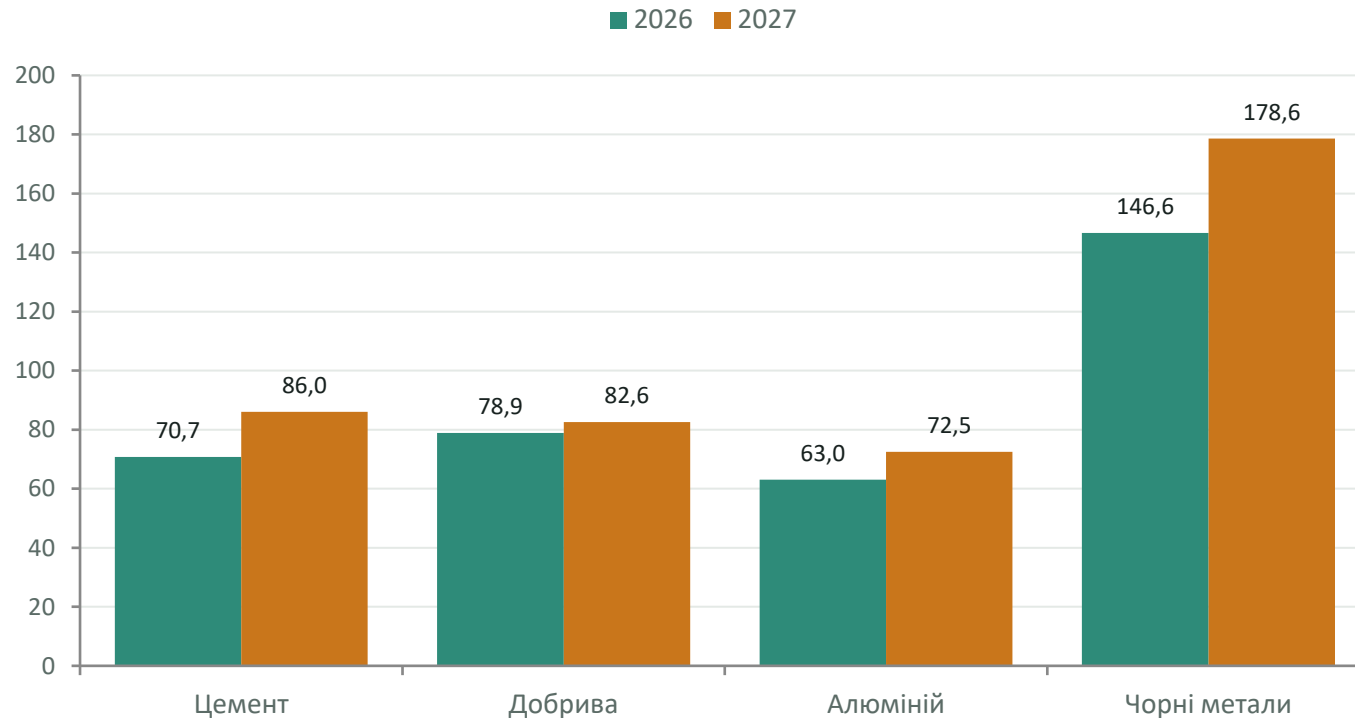
41% → 68%

Зростання частки ЄС у СВМ-експорті України у 2021–2025 роках

Джерело: GET Newsletter Ukraine № 203, березень–квітень 2026 (розрахунки на основі Eurostat і Держстату)

Вартість CBAM і втрати експорту

Середня вартість CBAM за групами товарів, USD/т

Прогноз втрат експорту до ЄС

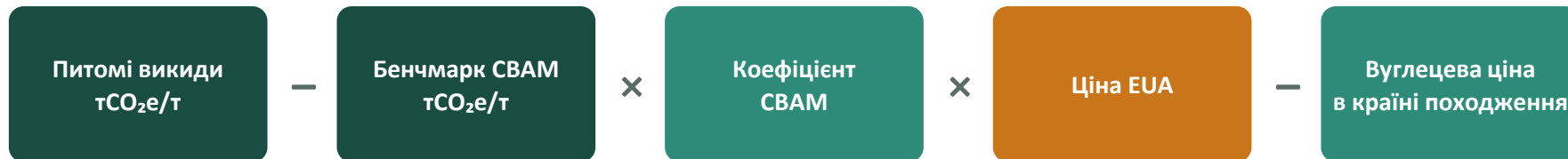
–1 392 млн USD

сукупні втрати у 2026–2027 роках, або –41% до базового 2025 року

- Чорні метали: –1 245 млн USD, або 89% усіх втрат (–40%)
- Цемент: –96% — вартість CBAM вища, ніж у конкурентів із Північної Африки
- Для гарячекатаного рулону вартість CBAM у 2026 році — 114 USD/т проти 110 USD/т у Туреччині
- Оцінка є верхньою межею: базується на дефолтних значеннях ЄК

Як працює механізм ЄС

Формула платіжного зобов'язання (EUR/т)

Останній елемент формули — точка, у якій НСТВ безпосередньо впливає на розмір платежу українських експортерів.

1 січня 2026

Старт остаточної фази СВАМ

1 січня 2027

Відкриття вікна верифікації викидів за 2026 рік

1 лютого 2027

Початок купівлі сертифікатів СВАМ

30 вересня 2027

Перший строк подання сертифікатів

Де верифіковані дані відсутні, застосовуються дефолтні значення Європейської Комісії — навмисно завищені, з надбавкою 10% у 2026 році та 20% у 2027 році. Це не бюрократична формальність, а фінансовий штраф.

Процесні викиди — основна маса CO₂ у будівельних матеріалах

кальцинація карбонатної сировини, $\approx 900^\circ\text{C}$

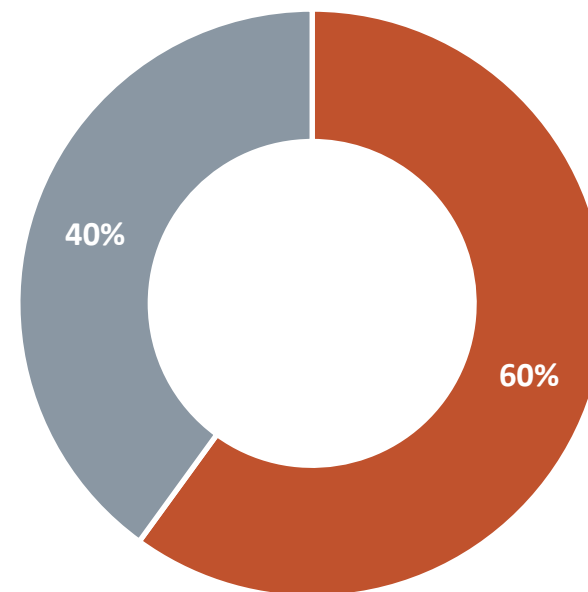
Цемент, вапно, скло, силікатна цегла — вуглець виділяється не з палива, а з самої сировини. Це відбувається завжди, незалежно від того, чим і наскільки ефективно ви палите піч.

Стара методика цих викидів не бачить взагалі.

Директива ЄС та національна МЗВ врахує їх повністю.

Енергетика (ТЕС, котельні): обидві методики дають близькі результати.
Розрив виникає саме там, де є процесні викиди.

Структура викидів CO₂ у виробництві цементу

■ Кальцинація сировини ■ Спалювання палива

Чотири точки стикування НСТВ і СВАМ

1

Вирахування вуглецевої ціни

Ціна, сплачена в Україні, вираховується з платежу СВАМ. Чинний податок на CO₂ — близько 0,6 EUR/т — робить це вирахування фактично нульовим

2

Добровільні внески з 01.01.2027

До початку II фази експортери можуть сплачувати внески добровільного вуглецевого коригування; 90% спрямовується на цільовий рахунок платника у Фонді декарбонізації

3

Національний МВКІ

На I фазі створюється національний механізм вуглецевого коригування імпорту та механізм зменшення зобов'язань для експортерів — регулюється окремим законом

4

Інтеграція на III фазі

Повна інтеграція до системи ЄС знімає питання СВАМ для українського експорту — але це найдаальший горизонт

Розрив у часі: СВАМ повністю діє з 2026 року, НСТВ запускається у 2028-му. Перехідний місток — добровільні внески та підвищення ставки податку на CO₂ до рівня, який визнається ЄС.

Акти ЄС, які регулюють НСТВ

1

Директива 2003/87/ЄС

Базова рамка системи торгівлі квотами ЄС

2

Регламент 2018/2066

Моніторинг і звітність про викиди

3

Регламент 2018/2067

Верифікація даних та акредитація верифікаторів

4

Регламент 1031/2010

Терміни, організація та проведення аукціонів

5

Делегований регламент 2019/331

Перехідні правила безоплатного розподілу квот

6

Рішення 2015/1814

Резерв стабільності ринку (MSR)

Суб'єкти владних повноважень і суди зобов'язані враховувати правозастосовну практику ЄС — рішення Суду ЄС та роз'яснення Європейської Комісії (ч. 3 ст. 1).

Сфера охоплення НСТВ

1

Стаціонарні установки

28 видів діяльності: спалювання палива понад 20 МВт, переробка нафти, кокс, чавун і сталь, алюміній, цемент, вапно, скло, кераміка, целюлоза й папір, аміак, водень, CCS

2

Авіація

Рейси в межах України та рейси, що починаються або завершуються в аеропортах України; рейси до та з ЄС виключені для уникнення подвійного регулювання

3

Морський транспорт

Судна місткістю від 5000 одиниць — комерційні перевезення та офшорні судна в частині рейсів до / з портів під юрисдикцією України

Парникові гази

- CO_2 — двоокис вуглецю
- CH_4 — метан
- N_2O — закис азоту
- HFCs — гідрофторвуглеці
- PFCs — перфторвуглеці
- SF_6 — гексафторид сірки

Винятки: дослідні установки; установки, де понад 95% викидів — від сталої біомаси; установки < 25 000 т CO_2 -екв. за наявності еквівалентних заходів; < 2 500 т CO_2 -екв.; резервні електроустановки до 300 год/рік.

Три фази НСТВ

I фаза

з 01.01.2028 — 5 років після скасування воєнного стану

- Сукупне обмеження (cap) НЕ застосовується
- Квоти = 100% верифікованих викидів попереднього року
- Купівля лише операторами, лише на аукціоні
- Діють граничні ціни та плата за заміщення

II фаза

до 31 грудня 2042 року

- Запроваджується сукупне обмеження на викиди
- Щорічне зменшення через коефіцієнт лінійного скорочення
- Вторинний обіг: передача квот між особами
- Створюється Резерв стабілізації ринку квот

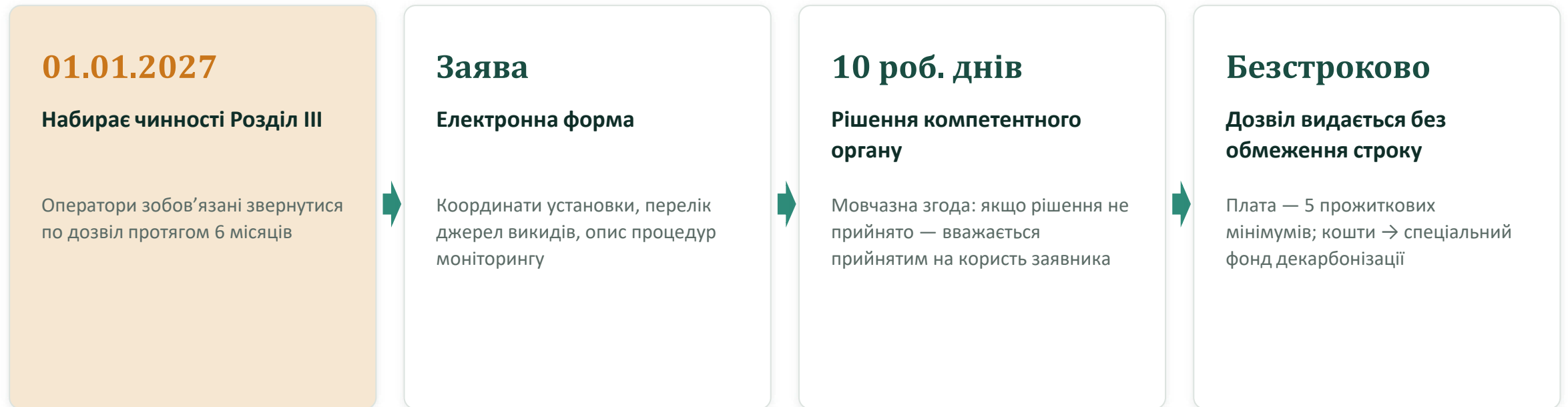
III фаза

період повної інтеграції

- Повна інтеграція до системи торгівлі ЄС
- Видача, продаж і безоплатний розподіл квот — за правом ЄС
- Пріоритет міжнародних договорів над нормами цього Закону
- Повноваження органів — у межах, що не суперечать праву ЄС

Закон набирає чинності з 01.01.2028; Розділ III (дозволи на викиди) — з 01.01.2027; ст. 30 (Реєстр НСТВ) — з дня опублікування.

Дозвіл на викиди парникових газів

Підстави для відмови: недостовірні відомості, невідповідність вимогам, неподання виправленої заяви, наявність невиконаного зобов'язання з подання квот. Внесення змін до плану моніторингу не потребує зміни дозволу. Інтегрований довкілєвий дозвіл права на викиди ПГ не надає.

Механіка ринку квот

Сукупне обмеження

I фаза — не застосовується. З II фази — на основі підтверджених викидів, НВВ України та резерву для нових учасників, зі щорічним лінійним скороченням

Аукціони

Єдиний канал первинного розміщення. Розклад і обсяги оприлюднюються за 30 днів. Звіт про кожен аукціон — протягом місяця

Граничні ціни

Мінімальна та максимальна ціни визначаються з урахуванням показників фіскального навантаження та воєнного коригування

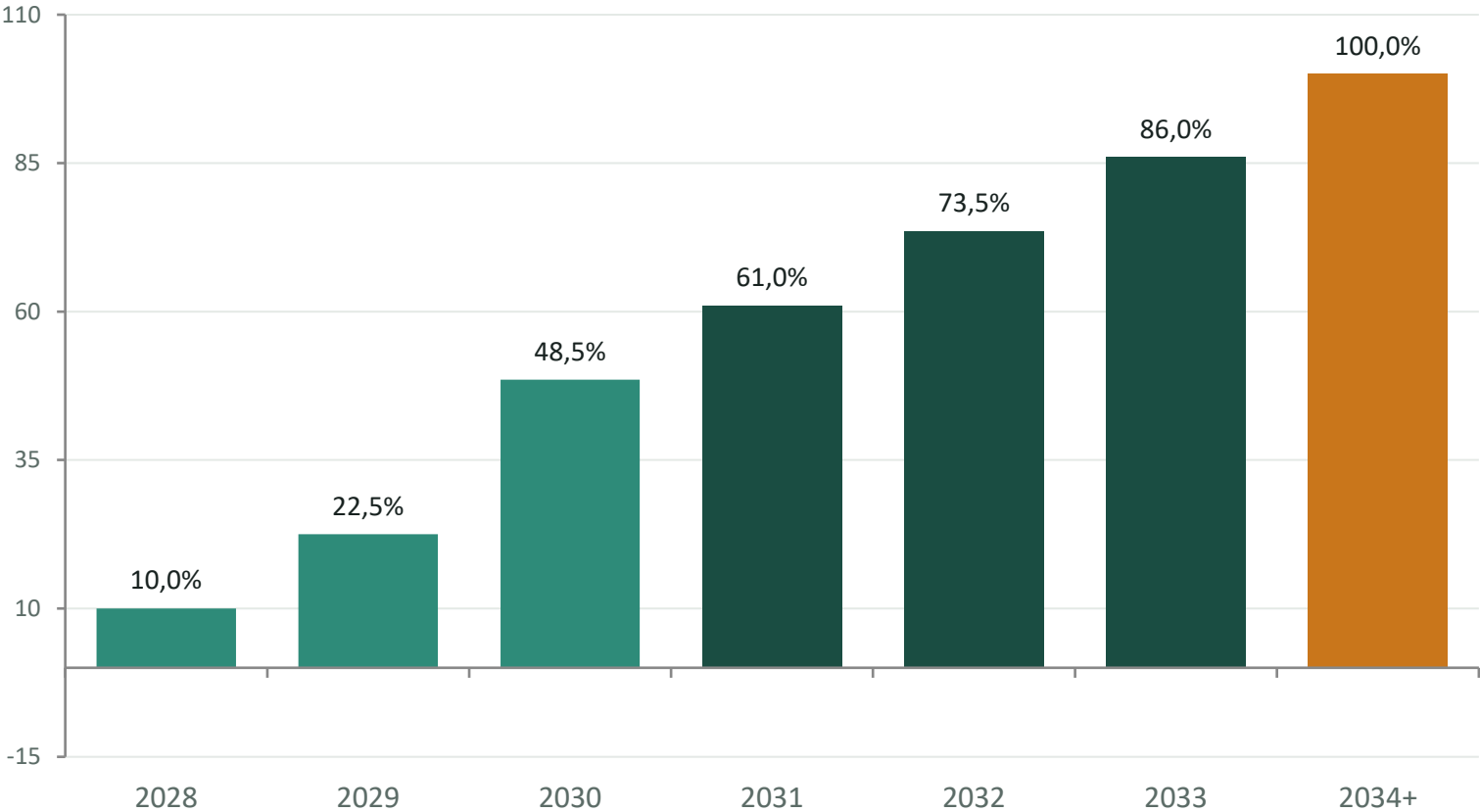

Резерв стабілізації

З II фази. Автоматичне вилучення / вивільнення квот; спеціальний тригер — відхилення середньої ціни у 2,4 рази

Безоплатний розподіл квот у проєкті передбачено виключно на III фазі — за міжнародними договорами та правом ЄС (ст. 24). До того захист від витоків вуглецю має забезпечуватися національним МВКІ та підтримкою з доходів НСТВ.

Поступове нарощування зобов'язань

Що це означає

- Зобов'язання розраховується від верифікованих викидів попереднього року
- Подання квот для анулювання — до 31 травня наступного року
- Для виробників електричної та теплової енергії на I фазі КМУ може встановити інший відсоток
- На I фазі квоти дійсні лише до 31 травня наступного року — банкінг відсутній

Три способи виконання зобов'язання

1

Подання квот

Квоти, придбані на аукціоні. Базовий спосіб виконання зобов'язання з подання для анулювання.

Класичний механізм ETS

2

Плата за заміщення

Встановлюється щороку на рівні 110% від максимальної граничної ціни квоти. Доходи — до спеціального фонду декарбонізації.

Цінова стеля системи

3

Сертифікат декарбонізаційного зарахування

Видається за інвестиційні та інноваційні проекти з декарбонізації. Зменшує зобов'язання в обсязі фактично понесених витрат.

До 90% зобов'язання року

Сертифікат видається інвестиційним комітетом Фонду декарбонізації протягом 90 днів; невикористана частина витрат переноситься на наступні розрахункові роки до повного вичерпання грошового еквівалента сертифіката.

ФІНАНСУВАННЯ ДЕКАРБОНІЗАЦІЇ

Плата за видачу дозволів

Продаж квот на аукціонах

Плата за заміщення

Спеціальний фонд
декарбонізації та
енергоефективної
трансформації
(ст. 246 БКУ)

Максимально допустима частка підтримки одного проєкту за рахунок доходів НСТВ — 30% його вартості. Обмеження не поширюється на поворотне фінансування (ч. 5 ст. 25).

Фонд декарбонізації надає кредити, гранти, гарантії, укладає контракти на різницю, вуглецеві контракти та контракти з фіксованою премією.

≤ 50%

Проєкти декарбонізації видів діяльності Додатка 1, нульові викиди, циркулярна економіка

Поворотна основа

Кредитування, фінансовий лізинг, здешевлення кредитів — без ліміту 30%

Витоки вуглецю

Державна підтримка суб'єктів господарювання з метою подолання ризику витоків

≥ 10%

Забезпечення діяльності адміністратора НСТВ і технічного адміністратора Реєстру